

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิต ดังนั้นจึงถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศ โดยจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความมีคุณภาพของประชากร หลักสูตรนับเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ดังที่วิชัช วงษ์ใหญ่ (วิชัช, 2537) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแม่บทหรือหัวใจของการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะ หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการสอนให้ปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ด้วยเหตุนี้ การสร้างความมีคุณภาพให้แก่ผู้เรียนจึงขึ้นอยู่กับหลักสูตร

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และเทคโนโลยีต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่อหลักสูตร โดยตรง กล่าวคือเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น ทรัมป์ และมิลเลอร์ (Trump and Miller, 1968) ได้กล่าวว่าในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หลักสูตรจะอยู่ภายใต้แรงผลักดันของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแรงผลักดันเหล่านี้ยิ่งทวีมากขึ้นเป็นไปตามตัวโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ จะเป็นแรงผลักดันซึ่งมีอิทธิพลต่อการร่างหลักสูตรอย่างยิ่ง ดังนั้นในการจัดการหลักสูตรจึงจำเป็นจะต้องคำนึงถึง การจัดการความรู้ เนื้อหาวิชา และประสบการณ์ที่เหมาะสม ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยต้องมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมนั้น ผู้ที่จะพัฒนาหลักสูตร ต้องรู้ว่าหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ในเวลานั้นควรได้รับการพัฒนาในส่วนตัว และมีวิธีการพัฒนาอย่างไร และเนื่องจากการที่หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเรื่องของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรมากขึ้น ให้ได้วิธีในการพัฒนาหลักสูตร และเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ การศึกษาหลักสูตรอย่างเป็นระบบดังกล่าว คือ การวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งเป็นวิธีการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร

เพราะการวิเคราะห์หลักสูตรคือ การศึกษาพิจารณาคุณภาพของหลักสูตรอย่างมีหลักเกณฑ์ จากแนวคิดและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป คือการพิจารณาว่า หลักสูตรที่ใช้มีข้อบกพร่องอย่างไร ควรเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง สิ่งใดที่ล้ำสมัยไม่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ควรตัดออก ทั้งนี้ควรคำนึงถึงสภาพความเหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน เพื่อนำมาพิจารณาในการที่จะปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์ โดยในปี พ.ศ. 2520 ได้รับพระราชบัญญัติให้มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เป็นสถานศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร คฤหัสถ์ รวมทั้งทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ปฏิบัติดังกล่าวตามบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยด้วยการถือหลัก “ผลิตบัณฑิตเพื่ออุทิศตน ร่วมพัฒนาคน พัฒนาชาติ ด้วยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา” เพื่อสนองตอบต่อวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย คณะสงฆ์ และรัฐบาลมาเป็นเวลากว่า 5 ทศวรรษ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิทยาเขตในกำกับดูแลทั่วประเทศ 10 แห่ง วิทยาลัยสงฆ์ 4 แห่ง ศูนย์การศึกษา 1 แห่ง หนึ่งในวิทยาเขตทั่วประเทศ คือ วิทยาเขตเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่วัดสวนดอก ถนนสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เดิมชื่อ “วิทยาลัยสงฆ์ล้านนา” เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2524 เพื่อให้เป็นสาขาของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์ล้านนา มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับสูง และวิชาสามัญระดับมหาวิทยาลัย ที่เป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาท้องถิ่น สำหรับพระภิกษุสามเณรในจังหวัดภาคเหนือ เพื่อส่งเสริมสมถวิปัสสนากรรมฐาน สำหรับบรรพชิตและฆราวาส เป็นแหล่งศึกษาวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิทางพุทธศาสตร์ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาของสังคมปัจจุบัน เป็นแหล่งผลิตครูจริยศึกษาพระธรรมทูต และพระผู้ทำหน้าที่บริหารภารกิจงานของคณะสงฆ์ และเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้จัดการศึกษาโดยเปิดส่วนการศึกษาทั้งหมด 4 คณะ คือ คณะพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และ คณะครุศาสตร์ โดยเฉพาะคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้เปิดทำการสอนวิชาเอกสังคมศึกษา เป็นสาขาวิชาหนึ่งมาตั้งแต่ปี การศึกษา 2536 ซึ่งถ้านับถึงปัจจุบันรวมเวลาได้ 7 ปีการศึกษา และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา และในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งซึ่งรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรดังกล่าวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จึงต้องการศึกษาวิจัยเพื่อให้หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มีประสิทธิภาพ และสนองตอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยระบุไว้ในหลักการจัดการศึกษา มาตรา 9 ข้อ 3 ว่า ให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เพื่อพิจารณาถึงข้อบกพร่องของหลักสูตร แล้วนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในด้านต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. โครงสร้างเนื้อหาวิชา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การวัดผลและประเมินผล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงข้อดีข้อด้อยในด้านต่างๆ ของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
2. ผลการวิจัยเป็นแนวทางสำหรับวิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ผลการวิจัยเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร ในวิชาเอกอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จากอาจารย์พิเศษ และอาจารย์ประจำผู้สอน วิชาเอกสังคมศึกษาเท่านั้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การวิเคราะห์หลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการตรวจสอบเพื่อพิจารณาคุณภาพของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในด้านวัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต หมายถึง หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต พุทธศักราช 2538 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิชาเอกสังคมศึกษา หมายถึง หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกสังคมศึกษา ที่เปิดสอนในคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ หมายถึง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่